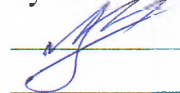

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО**

Кафедра суспільно-гуманітарних наук

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри
суспільно-гуманітарних наук

Володимир МИХАЙЛОВ
2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Філософія»

для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр»
зі спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа
за ОПП «Готельно-ресторанна справа»
(на основі повної загальної середньої освіти)

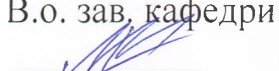
факультет агротехнологій та екології

2021-2022 н.р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Філософія» здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр» зі спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа за ОПП «Готельно-ресторанна справа» (на основі повної загальної середньої освіти). Мелітополь, ТДАТУ ім. Д. Моторного. 14 с.

Розробник: к.філол.н., доцент Землянська А.В.

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри суспільно-гуманітарних наук протокол від 30 серпня 2021 року №1

В.о. зав. кафедри суспільно-гуманітарних наук
 Володимир МИХАЙЛОВ

Схвалено методичною комісією факультету агротехнологій та екології зі спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа за ОПП «Готельно-ресторанна справа» для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр» (на основі повної загальної середньої освіти)

Протокол від 31. 08 2021 року № 1

Голова доц. Олена ГРИГОРЕНКО

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<u>денна форма навчання</u> (денна або заочна)	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>24 Сфера обслуговування</u>	<u>Обов'язкова</u> (обов'язкова або за вибором студента)	
Загальна кількість годин – 90 годин	Спеціальність: <u>241 Готельно-ресторанна справа</u>	Курс	Семестр
Змістових модулів – 2		1-й	2-й
Тижневе навантаження: - аудиторних занять – 2 год. - самостійна робота студента – 4,1 год.	Ступінь вищої освіти: <u>«Бакалавр»</u>	Вид занять	Кількість годин
		Лекції	12 год.
		Лабораторні заняття	–
		Практичні заняття	12 год.
		Семінарські заняття	–
		Самостійна робота	66 год.
		Форма контролю <u>екзамен</u> (екзамен або диференційований залік)	

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою курсу є формування світоглядної культури студентів, спрямування їхньої діяльності на самостійний пошук істин і цінностей, якими вони могли б керуватися в своєму суспільному і особистому житті, на наполегливу і вдумливу працю по осмисленню реалістичної картини навколишньої дійсності і самопізнанню власного внутрішнього світу.

Завдання вивчення дисципліни:

- розвиток у здобувачів здатності осмислення актуальних проблем філософії як сучасної світової традиції філософського осмислення;
- формування науково-методологічного світогляду на основі знання особливостей сучасної філософії;
- вдосконалення навичок філософського осмислення дійсності.

У процесі оволодіння курсом здобувачі вищої освіти набувають таких *компетентностей*:

- ЗК 1. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя;

- ЗК 2. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо, реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

- ЗК 3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;

- ЗК 7. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності;

- ЗК 8. Навики здійснення безпечної діяльності;

- ЗК 9. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

- ЗК 10. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1.

Філософія та її культурно-історичні типи

ТЕМА 1. Зародження філософії як науки

Філософія як наука. Соціальні умови та духовні джерела формування філософії. Предмет філософії й особливості його осмислення. Загальний характер і зміст філософських проблем. Структура філософського знання. Функції філософії та її роль в житті людини та суспільства.

Проблема виникнення філософії: перехід «від міфу до логосу». Східний та західний тип філософствування. Формування філософської думки у країнах

Стародавнього світу. Зародження основних парадигм осмислення людини та світу.

Філософія Стародавнього Сходу. Релігійно-філософські вчення Стародавньої Індії: джайнізм, чарвака, буддизм. Зародження філософії в Давньому Китаї. Конфуціанство як етико-політичне й релігійно-ідеалістичне вчення, даосизм (Лоа-цзи). Проблема людини у філософії та культурі Стародавнього Сходу.

Своєрідність та етапи розвитку античної філософії. Космоцентризм давньогрецької філософії. Мілетська школа, Піфагор, натурфілософія Геракліта. Становлення античної діалектики. Атомістична філософія Левкіпа й Демокріта, погляди Епікура та Лукреція Кара. Проблема людини, моралі й пізнання у філософії Сократа. Об'єктивний ідеалізм Платона і його вчення про пізнання, суспільство й державу. Арістотель як систематизатор античної філософії. Вчення Арістотеля про форму й матерію (душу й тіло), суспільство й державу. Філософія Давнього Риму. Виникнення й розвиток нових шкіл: стоїцизму, епікуреїзму, скептицизму.

ТЕМА 2. Розвиток філософського знання від Середньовіччя до Просвітництва

Поняття, періодизація й проблеми середньовічної філософії. Особливості середньовічного способу філософствування. Провідні релігійно-філософські ідеї Біблії: монотеїзм, теоцентризм, креаціонізм, ідея одкровення, ідея гріхопадіння, вчення про кінець світу. Теологія й філософія.

Апологетика: примат віри. Патристика: віра й розуміння у творах Отців церкви. Вчення Августина Аврелія про душу й самопізнання, проблеми часу й буття, руху історії й концепція історичного прогресу. Схоластика: проблема співвідношення віри й розуму. Суперечка між реалістами та номіналістами що до природи універсалій (загальних понять). Вчення Фоми Аквінського про буття, душу, людину, світ, свідомість і віру, сутність й існування.

Європейське Відродження як історична епоха. Антропоцентризм і гуманізм. Натурфілософія Відродження. Пантеїзм. Геліоцентризм і вчення про нескінченність Всесвіту. Реформація та її ідеї.

Епоха наукових революцій та її вплив на розвиток філософії. Критика релігії й схоластики. Розвиток наукового знання. Проблема методу пізнання. Емпіризм і раціоналізм. Механістично-матеріалістична картина світу. Проблема субстанції. Монадологія Г. Лейбніца.

Просвітництво: сутність і багатоманіття його національних форм. Проблема людини. Філософія французького Просвітництва (Ф. Вольтер, Ж.-Ж. Руссо). Матеріалістична тенденція. Філософія історії й нові версії суспільного прогресу.

Німецька класична філософія як завершальний етап новоєвропейської філософії. Філософська система І. Канта. Сутність його коперніканського перевороту у філософії. Система філософії Г. Гегеля. Гегелівська діалектика. Гегелівське розуміння історії. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха. Німецька класична філософія й сучасне бачення світу.

ТЕМА 3. Західна філософія ХІХ-ХХІ ст.

Перехід від класичної до посткласичної філософії на рубежі ХІХ – ХХ ст. Основні засади некласичного світобачення, його онтологічні, гносеологічні, культурологічні параметри. Плуралізм течій сучасної філософії. Філософія К. Маркса та Ф. Енгельса. Неомарксизм. Прагматизм. Позитивізм, неопозитивізм та постпозитивізм. «Філософія життя» та її різновиди. Структуралізм. Екзистенційна філософія. Психоаналіз. Герменевтика та феноменологія. Філософська система М. Гайдеггера. Філософська антропологія, філософія культури. Діалогова форма існування сучасної філософії, наявність у ній різних філософських шкіл. Ситуація Постмодерну у філософії.

Українська філософія як складова світового філософського процесу. Світогляд давніх слов'ян як основа української філософії. Складові української філософії: академічна чи професійна філософія, буттєва («філософія серця»), філософія української ідеї. Києво-Могилянська Академія як осередок розвитку філософії в Україні. Г. Сковорода – основоположник української філософії. Український романтизм (М. Гоголь, М. Костомаров, П. Куліш та ін.). Академічна філософія (С. Гогоцький, П. Юркевич, В. Лесевич, О. Гіляров та ін.). Соціально-філософські погляди Лесі Українки, П. Грабовського, М. Коцюбинського, М. Драгоманова, І. Франка, В. Антоновича. Філософія періоду українського духовного відродження (В. Винниченко, М. Грушевський, В. Зеньковський та ін.). Філософія національної самобутності (Д. Донцов, В. Липинський, І. Лисяк-Рудинський та ін.). Філософська спадщина Д. Чижевського. Українська філософія радянського періоду. Розробка філософських ідей в сучасній Україні.

Змістовий модуль 2.

Основні проблеми філософії

ТЕМА 4. Буття як філософська проблема

Онтологія як вчення про буття. Єдність та багатоманіття світу. Філософський зміст категорії буття. Проблема буття в історії філософії. Багаторівневий характер буття. Основні форми буття (буття тіл, буття процесів, буття людини, буття духовного, буття соціального). Людина і буття як «мікро» і «макросвіт». Суперечливість буття людини (тілесне – духовне). Буття й небуття. Уявлення про субстанцію, їх залежність від розвитку природознавства. Матерія. Атрибути матерії. Рух як спосіб існування матерії. Форми руху. Простір і час як атрибути матерії. Співвідношення простору й часу.

Сутність і структура свідомості. Філософські концепції свідомості. Свідомість як сутнісна характеристика людини. Відображення як генетична передумова свідомості. Формування свідомості в онтогенезі та філогенезі людини. Суспільна природа свідомості. Свідомість і діяльність. Свідомість як форма соціальної практики. Свідомість і мова. Мова як засіб спілкування і знакова система. Моделювання свідомості. «Штучний інтелект».

ТЕМА 5. Проблема пізнання, самопізнання та істини

Гносеологія як сфера філософського знання, її предмет та основні категорії. Проблема співвідношення об'єкта й суб'єкта пізнання. Основні принципи сучасної наукової гносеології (об'єктивність, пізнаваність, активне творче відображення, єдність теорії і практики, історизм тощо). Поняття пізнання. Категорії та принципи пізнання. Види пізнання: чуттєве й раціональне, емпіричне й теоретичне.

Специфіка наукового пізнання. Природа наукового знання й критерії науковості. Методи пізнання: загальнонаукові (спостереження, вимірювання, експеримент, моделювання, аналіз, синтез, індукція, дедукція, діалектика) та конкретнонаукові. Методи гуманітарних наук (метод індивідуалізації, герменевтичний метод, метод феноменологічної редукції, верифікації, фальсифікації і ін.). Основні гносеологічні позиції: агностицизм, скептицизм, релятивізм, абсолютизм.

Проблема істини. Істина як процес та результат. Конкретність та відкритість істини. Абсолютність та відносність. Критерії істини. Істина й правда. Істина й заблудження. Істина й омана. Плюралізація фундаментальних гносеологічних припущень. Постмодерністська пізнавальна парадигма. Знання як результат пізнання. Види знань: побутове чи повсякденне, позанаукове, наукове, загальне чи філософське. Езотеричне знання. Наука як сума отриманих знань. Структура науки: основи, закони та методи, категорії та поняття, теорії, ідеї. Логіка наукового дослідження, його етапи. Відповідальність науковця за власні відкриття.

ТЕМА 6. Людина і суспільство у філософській рефлексії

Філософська антропологія як філософське вчення про людину. Уявлення про людину в історії філософської думки. Проблема походження людини. Антропосоціогенез. Роль праці у процесі антропосоціогенезу. Співвідношення біологічного й соціального в людині. Сутність й існування людини. Пошуки людського в людині. Спільне й унікальне в людині. Індивід, індивідуальність, особистість. Людина як суперечність між кінечністю тіла та безкінечністю духа. Сенс життя. Унікальність людського «я» й проблема відчуження сучасної людини. Людина й маса.

Особливості філософського пізнання суспільства. Специфіка предмета соціальної філософії. Співвідношення предметів соціальної філософії та інших гуманітарних наук. Головні категорії соціальної філософії. Поняття «суспільство» у філософській традиції. Основні підходи до розуміння суспільства. Натуралістичні, соціопсихологічні концепції суспільства. Суспільство як самоорганізуюча і саморозвиваюча система. Матеріальне й духовне життя суспільства. Суспільна й індивідуальна свідомість. Діяльність як спосіб існування людини в суспільстві. Домінанти й детермінанти суспільного життя. Рушійні сили й суб'єкти історичного процесу. Проблема періодизації й спрямованості історичного процесу. Багатогранність історії. Співвідношення еволюції й революції. Значення реформ в житті суспільства. Проблема суспільного прогресу.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Номер тижня	Вид занять	Тема заняття або завдання на самостійну роботу	Кількість				балів
			годин				
			Лек.	Лаб.	Пр.	СРС	
<i>Змістовий модуль 1.</i>							
<i>Філософія та її культурно-історичні типи</i>							
1	Лекція 1	Сутність філософії та її роль у суспільстві	2	-	-	-	-
	Самостійна робота 1	Основні типи світогляду	-	-	-	4	1
2	Практичне заняття 1	Співвідношення філософії та мудрості в античній філософії	-	-	2	-	5
	Самостійна робота 2	Філософія Давньої Індії та Китаю	-	-	-	4	1
3	Лекція 2	Розвиток філософського знання від Середньовіччя до Просвітництва	2	-	-	-	-
	Самостійна робота 3	Проблема людини у філософії Середньовіччя та Відродження	-	-	-	4	1
4	Практичне заняття 2	Філософія Нового часу та Просвітництва	-	-	2	-	5
	Самостійна робота 4	Німецька класична філософія	-	-	-	4	1
5	Лекція 3	Західна філософія XIX – XX століть	2	-	-	-	-
	Самостійна робота 5	Ситуація постмодерну у філософії	-	-	-	8	1
6	Практичне заняття 2	Історія філософської думки в Україні	2	-	-	-	5
	Самостійна робота 6	Історія філософської думки в Україні	-	-	-	4	5
7-8	ПМК 1		-	-	-	6	10
Всього за змістовий модуль 1 – 46 год.			6	-	6	34	35

*Змістовий модуль 2.
Основні проблеми філософії*

9	Лекція 4	Буття як філософська проблема	2	-	-	-	-
	Самостійна робота 7	Проблема єдності світу у контексті сучасної науки	-	-	-	4	1
10	Практичне заняття 4	Свідомість як філософська проблема	-	-	2	-	5
	Самостійна робота 8	Структурні компоненти свідомості	-	-	-	4	1
11	Лекція 5	Пізнання як філософська проблема	2	-	-	-	-
	Самостійна робота 9	Філософські проблеми науки і техніки	-	-	-	4	1
12	Практичне заняття 5	Наукове пізнання	-	-	2	-	5
	Самостійна робота 10	Поняття істини у філософському осмисленні	-	-	-	4	1
13	Лекція 6	Людина як філософська проблема	2	-	-	-	-
	Самостійна робота 11	Цінність як спосіб освоєння світу людиною	-	-	-	4	1
14	Практична робота 6	Суспільство й історія як проблеми філософії	-	-	2	-	5
	Самостійна робота 12	Духовне життя суспільства	-	-	-	8	5
15-16	ПМК 2		-	-	-	4	10
Всього за змістовий модуль 2 – 44 год.			6	-	6	32	35
Екзамен			-	-	-	-	30
Всього з навчальної дисципліни – 90 год.			12	-	12	66	100

5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Підсумковий модульний контроль 1

1. Поняття філософії, її значення в системі вищої освіти.
2. Поняття світогляду, його структура, типи, функції.
3. Передумови виникнення філософії. Зв'язок філософії з іншими формами духовного освоєння світу (міфологією, релігією, мистецтвом, наукою).
4. Предмет філософії та особливості філософського мислення.
5. Структура філософії як системи знань про взаємини людини й світу.
6. Особливості й основні напрями релігійно-філософської думки Давньої Індії та Давнього Китаю.
7. Виникнення філософії в Давній Греції як теоретичної форми мислення.
8. Здобутки античних філософів та їх внесок у подальший розвиток філософії.
9. Класичний період античної філософії (філософські вчення софістів; діалектика Сократа; учення Платона про Ідеї; метафізика Арістотеля).
10. Філософія елліністичного та римського періодів (епікуреїзм; скептицизм; етика стоїцизму; філософія неоплатонізму).
11. Філософія Давньої Індії (ведична традиція; ортодоксальні школи індійської філософії).
12. Філософія Давнього Китаю (даосизм; конфуціанство; Мо-цзи та моїзм).
13. Зміна світоглядних орієнтирів як передумова формування філософії Середньовіччя.
14. Загальна характеристика філософії Середньовіччя, основні етапи її розвитку.
15. Основні напрями середньовічної філософії.
16. Співвідношення Божественного провидіння і свободи волі людини у філософії Августина Аврелія.
17. Філософська система Фоми Аквінського як вища сходинка схоластичної філософії.
18. Загальна характеристика й світоглядні основи епохи Відродження.
19. Відродження як своєрідний синтез Античності та Середньовіччя. Антропоцентризм і гуманізм.
20. Реформація та її ідеї.
21. Історичні передумови появи філософії Нового часу та її загальна спрямованість.
22. Емпіризм та раціоналізм в теорії пізнання Нового часу.
23. Механічний матеріалізм Т. Гоббса.
24. Суб'єктивно-ідеалістичний сенсуалізм Д. Берклі та Д. Юма.
25. Соціокультурні й соціально-економічні передумови формування цінностей доби Просвітництва.
26. Німецька класична філософія: єдність та багатоманіття форм.
27. Просвітництво як культурний феномен.
28. Вільнодумство й раціоналізм епохи Просвітництва (критика релігії у працях французьких просвітителів; соціально-антропологічні шукання; вчення про природне право й суспільний договір; французький матеріалізм XVIII ст.).

29. Класичний та неklasичний типи філософствування.
30. Ірраціоналізм А. Шопенгауера та С. К'єркегора.
31. Позитивізм і неопозитивізм.
32. «Філософія життя» Ф. Ніцше.
33. Сцієнтистські напрями у західній філософії ХХ століття.
34. Антропологічні напрями у філософії ХХ століття (екзистенціалізм, філософська антропологія, персоналізм, фрейдизм, неофрейдизм).
35. Культурологічні та історіософські напрями у філософії ХХ століття.
36. Основні напрями релігійної філософії ХХ століття.
37. Ситуація Постмодерну у філософії.
38. Тенденції розвитку сучасної філософії.
39. Витоки та передумови виникнення української філософії.
40. Філософія доби Київської Русі.
41. Філософія українського Відродження та бароко (К. Сакович, І. Гізель, Т. Прокопович, Г. Щербацький).
42. Філософія Г. Сковороди.
43. Філософія Просвітництва й романтизму в Україні (О. Новицький, Т. Шевченко, П. Юркевич).
44. Роль громадсько-політичних рухів у поширенні філософських ідей в Україні.
45. Основні напрямки у філософській думці України ХХ ст.

Підсумковий модульний контроль 2

1. Світ як єдність об'єктивного та суб'єктивного.
2. Дофілософське розуміння світу.
3. Розвиток наукових уявлень про світ та його будову.
4. Сучасні наукові уявлення про принципи організації світу.
5. Проблема першопочатків світу (монізм, дуалізм, плюралізм).
6. Матеріалізм та ідеалізм як теоретичні напрями філософії щодо інтерпретації світу.
7. Буття як філософська категорія. Основні форми й способи існування буття.
8. Становлення й еволюція уявлень про матерію.
9. Рух як онтологічна категорія, його основні якості. Проблема класифікації форм та рівнів руху матерії.
10. Поняття просторово-часового континууму і його якості.
11. Свідомість як предмет філософського аналізу. Основні теорії походження свідомості.
12. Ідеальне й матеріальне в свідомості.
13. Творча сутність свідомості.
14. Соціальна обумовленість і сутність людської свідомості.
15. Механізми формування свідомості.
16. Свідомість і мовна діяльність людини.
17. Форми та рівні суспільної свідомості.
18. Свідомість, самосвідомість, несвідоме: природні і культурні детермінанти.
19. Пізнання як предмет філософського аналізу.

20. Пізнання як відображення. Суб'єкт і об'єкт пізнання. Єдність чуттєвого й раціонального.
21. Основні принципи пізнавальної діяльності.
22. Практика як основа і рушійна сила пізнання.
23. Творчість та інтуїція у процесі пізнання.
24. Специфіка наукового пізнання.
25. Поняття методу та методології наукового дослідження.
26. Істина як процес і результат: її характеристики та критерій.
27. Поняття науки. Проблеми класифікації наук.
28. Техніка: закономірності її розвитку й роль у суспільстві.
29. Людина як філософська проблема.
30. Проблема соціального, біологічного та духовного в людині.
31. Особистісний вимір людини. Поняття «індивід», «індивідуальність», «особистість» у філософському вимірі.
32. Філософські концепції антропосоціогенезу.
33. Специфіка людського буття.
34. Сенс життя і проблема існування людини.
35. Цінність як спосіб освоєння світу людиною.
36. Життя людини як цінність в історико-філософському вченні.
37. Суспільство як предмет вивчення філософії.
38. Суспільство як спосіб буття людства.
39. Суспільство як система. Основні сфери суспільного життя та способи їх організації.
40. Матеріалістичний та ідеалістичний підходи до розуміння суспільства.
41. Формацийний і цивілізаційний підходи до розуміння суспільного розвитку.
42. Суспільний розвиток. Прогрес і регрес. Еволюція і революція.
43. «Криза сучасної цивілізації» і альтернативні проекти майбутнього.
44. Духовне життя з позиції релігії, мистецтва, культури, філософії та науки.
45. Сутність та структура «духовного світу індивіда» та його взаємозв'язок із духовним життям суспільства.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1. Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія філософії : підручник. К., 2001.
2. Петрушенко В.Л. Філософія : Курс лекцій. К., Львів, 2001.
3. Троїцька Т.С. Філософія : навч. посіб. Мелітополь, 2008.
4. Філософія : підручник / за ред. М.І. Горлача, В.Г. Кременя, В.К. Рибалка. Харків, 2000.
5. Філософія : підручник / под ред. І.Ф. Надольного. К., 2001.
6. Філософія. Світ людини. Курс лекцій: навч. посібник / В.Г. Табачковський та ін. К., 2004.
7. Філософія: Логос, Софія, Розум: підруч. для студ-тів вищих навч. закладів / В.Г. Кремень, В.В. Ільїн. К., 2007.
8. Філософія: навч. посіб. / за ред. І.Ф. Надольного. К., 1998.

6. Філософія. Світ людини. Курс лекцій: навч. посібник / В.Г. Табачковський та ін. К., 2004.
7. Філософія: Логос, Софія, Розум: підруч. для студ-тів вищих навч. закладів / В.Г. Кремень, В.В. Ільїн. К., 2007.
8. Філософія: навч. посіб. / за ред. І.Ф. Надольного. К., 1998.
9. Філософія: підручник для вищої школи / І.В. Бичко та ін. К., 2001.
10. Філософія: навчальний посібник-практикум / О.Г. Волков, А.М. Землянський, Р.І. Олексенко, Є.М. Рябенко. Мелітополь, 2017.
11. Філософія: підручник / Г.А. Заїченко та ін. К., 1995.
12. Філософія : підручник / О.П. Сидоренко [та ін.]. Одеса : Юридична література, 2003.

Допоміжна література

13. Андрущенко В.П., Михальченко М.І. Сучасна соціальна філософія. К., 1996.
14. Бердяев Н. А. О назначении человека. М., 1993.
15. Білодід Ю.М. Філософія. Український світоглядний аспект: навч. посібник. К. : Кондор, 2006. 356 с.
16. Головка Б. А. Філософська антропологія. К., 1997.
17. Горський В. С. Історія української філософії : Курс лекцій. К., 1996.
18. Грушевський М. С. Хто такі українці і чого вони хочуть. К., 1991.
19. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. К., 1992.
20. Історія філософії України : підручник / М.Ф. Тарасенко та ін. К., 1994.
21. Кашуба М. Внутрішній світ людини. *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2006. №2. С. 7–15.
22. Кондзьолка В.В. Філософія історії. Львів, 1996.
23. Кульчицький О. Основи філософії і філософських наук. Львів, 1995.
24. Лук'янець В.С., Соболь О.М. Філософський постмодерн. К., 1998.
25. Мельник В.В. Буття як висхідна категорія аналізу сучасного світу. *Філософські проблеми сучасності: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (присвяченої Всесвітньому дню філософії) (20 листопада 2014 року)*. Херсон, 2014. С. 155–157.
26. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: онтологія людини : навчальний посібник для ст-тів вищих учбових закладів. К., 1995.
27. Поправко О.В. Антропологія : навчальний посібник. Мелітополь, 2016.
28. Пролеєв В. С. Духовность и бытие человека. К., 1992.
29. Філософія: короткий виклад: навч. посібник : рекомендовано МОН України / за ред. С.П. Щерби. К. : Кондор, 2003. 352 с.
30. Черній А. Онтологія духовності. К., 1996.
31. Чижевський Д. Нариси з історії філософії в Україні. К., 1992.
32. Читанка з історії філософії : у 6-ти кн. К. : Довіра, 1992.
33. Шевченко В. І. Концепція пізнання в українській філософії. К., 1993.

Інформаційні ресурси

- Освітній портал ТДАТУ – <http://nip.tsatu.edu.ua>
- Наукова бібліотека ТДАТУ – <http://www.nip.tsatu.edu.ua/biblioteka/>
- Сайт кафедри суспільно-гуманітарних наук – <http://www.tsatu.edu.ua/shn/>
- Сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua>
- Сайт Українського філософського фонду – <http://www.philosophy.ua>